

DORPSKRACHT & Boermarke

In het Drentse Westerveld (18.000 inwoners) werken gemeente en inwoners nauw samen op het gebied van de openbare ruimte. Plannen moeten door de inwoners integraal worden gedragen. Na tien jaar zijn de processen zo participatief geworden dat gemeenteraadsleden bij de vaststelling van het nieuwe beleidsplan BrinQ, maart vorig jaar, er geen opmerkingen meer over wilden maken. Ze wilden het integraal-participatieve karakter niet aantasten. Zie www.bringwesterveld.nl

Hoe doe je dat in een gebied dat een derde groter is dan Amsterdam (283 km²) en 26 woonkernen telt?

Allereerst zeggen de betrokken ambtenaren grondige kenners van de gemeente én van hun eigen specialisaties te zijn. Hier geen geregisseer maar zelf doen, gebaseerd op langdurig engagement. Ook gaat werken aan vertrouwen, op basis van werkelijke interesse in de inwoners, aan al het andere vooraf. Van essentieel belang noemen betrokkenen het nemen van heel veel tijd voor de opbouw van dat vertrouwen. Komt men er niet uit? Dan gewoon nog een keer. Wat hielp was het hoge cultuurhistorische gehalte in dit kerngebied van het hunebeddenlandschap. Lange en vriendelijke samenwerking tussen gemeente, archeologische amateurs en vier (!) historische verenigingen had eerder de weg voor een bredere aanpak geplaveid.

Vrijwillige monumenten

Een cultuurhistorische inventarisatie had in 2012 uitgewezen dat Westerveld meer dan honderd landschapselementen en gebouwen telde, van hoge culturele waarde maar niet wettelijk beschermd. De gemeente wilde bewoners graag in die waardering laten delen maar eigenaren ook niet voor de voeten lopen. Men kon bijvoorbeeld zijn huis of boerderij als 'vrijwillig monument' beschouwen. Acceptatie van dat gemeentelijke waarderingslabel levert je een gratis abonnement op bij de Monumentenwacht en een onderzoek naar duurzame restauratie en onderhoud. Toen bewoners en gemeente hierover in 2014 met elkaar spraken ontstond een positieve dynamiek. "Wat fijn dat dit huisje, dat al 150 in bezit van de familie is, ook door de gemeente positief gewaardeerd wordt. Die waardering verdient het echt. Nu kan ik het, met steun van anderen, waardig bewaren." Vrijwel unaniem sprak men zich voor de 'vrijwillige monumentenstatus' van zijn eigendom uit. Twijfelaars lieten zich door het enthousiasme graag meeslepen. En dat terwijl er aanvankelijk geen financiële regeling tegenover stond. Inmiddels kunnen eigenaren een 'duurzaamheidssubsidie' krijgen als ze iets met de uitkomst van het restauratie- en onderhoudsonderzoek willen doen. Vrijwel alle objecten van de oorspronkelijke inventarisatie die gaaf en representatief genoeg waren, zijn nu vrijwillig beschermd gemeentelijk monument – tot ieders genoegen.

Dorpskracht

Ook de visie op de kwaliteit van de openbare ruimte wordt in Westerveld volledig door burgers ingevuld. Er wordt wel iets gestuurd, maar dat gebeurt vrijwel onzichtbaar. Centraal in de collectieve kwaliteitsvisie staan beleving en waarden, niet wetenschappelijke feiten. In de vele verschillende dorpen wordt de visie telkens anders ingevuld, met variaties op de onderliggende gedachte 'Schoon, Heel, Veilig'. Van groot belang is dat inwoners het beheer en onderhoud van de openbare ruimte zelf uitvoeren: hier *dorpskracht* genoemd. Dat gebeurt bijvoorbeeld via een collectief, de Boermarke, een soort werktuigenvereniging waarin boeren werk en gereedschap delen. Al een derde van de openbare (buiten)ruimte wordt door Dorpskracht onderhouden: sloten, bermen en zandwegen. De vierkantemetervergoeding daarvoor is gebaseerd op wat het navolgende hogere kwaliteitsniveau zou hebben kosten als de gemeente het zelf zou doen. Daarmee betaalt de Boermarke collectieve voorzieningen, zoals de oudejaarsvereniging Tiet Zat voor het hele dorp.

Kan zeggenschap overal overgedragen worden? Betrokkenen menen van wel, maar zeggen ook dat hun aanpak niet schaalbaar is. Er is geen blauwdruk, geen *one size fits all*. Het helpt als je een kleine gemeente bent, maar hiërarchie (die je dus niet hebben wilt) heeft niks met schaal te maken. Er zijn piepkleine gemeenten waar alles heel lastig is vanwege de hiërarchie, hoe klein ze ook zijn. Je kunt altijd wel over andere manieren van werken nadenken. Waar in Westerveld de dorpskracht van toepassing is, dalen klachten met 80 procent. Laat mensen deelnemen aan een schouw of bij vragen over boomkap. Klaaggedrag verdwijnt als sneeuw voor de zon. Dat lijkt een systeemeigenschap: de klassieke relatie overheid-burger verleidt burgers zich in de klaagstand te zetten, anders worden ze niet gehoord.

Bronnen:

Interview met Bernhard Stikfort en Dirk Buiten, 9 januari 2019

Cultuurhistorische rapportage (RAAP 2012):

https://www.gemeentewesterveld.nl/Inwoners/Sport_cultuur_recreatie_en_toerisme/Monumentenzorg_en_archeologie/Cultuurhistorische_waardenkaart/Rapport_Cultuurhistorische_Waardenkaart.pdf

www.gemeentewesterveld.nl/Inwoners/Sport_cultuur_recreatie_en_toerisme/Monumentenzorg_en_archeologie/Gemeentelijke_monumenten

Mini-docu over participatief ontwerpproces van de cultuurvisie in Westerveld:

<https://www.youtube.com/watch?v=mkn3vtCpiBE>, en gepresenteerd als stripverhaal:

<https://www.youtube.com/watch?v=fe8e6-KdN40>

Actuele discussie Tweede Kamer over overdracht van zeggenschap: <https://www.lokale-democratie.nl/toch-een-wettelijke-regeling-voor-right-challenge>.